

Социално-икономически фактори за образователни неравенства в средните училища (Сравнителен анализ на България и Холандия)

Резюме

Предмет на социологическия ми интерес в настоящата дипломна работа е сферата на образованието. Занимавах се с една от проблематиките в него, а именно по какъв начин социалните и икономическите неравенства могат да се възпроизвеждат или усилват под формата на диференциации на образователните резултати/постижения на учениците, които впоследствие да бъдат затвърдени като трудно преодолими неравенства на пазара на труда. Именно в тази проблематика се корени социалният проблем в работата ми - възможността за възпроизводство на вече налични социални неравенства през образователните институции, което лишава много хора от житейски шансове за реализация и така влияе неблагоприятно на общественото развитие.

Социологическият проблем, на който търсих решение, е по какъв начин са свързани семейните и икономическите фактори, от една страна, и различията в начина, по който учениците се справят в училище, от друга, в различаващи се помежду си европейски образователни системи. Целта ми бе да установя дали зад различията във възможностите и резултатите на учениците стои някаква закономерност и дали тя е свързана със социално-икономическия статус на техните семейства.

Методът, който използвах, е вторичен анализ на данни от Програмата за международно оценяване на учениците PISA в сравнителен план между България и Холандия. Основните обективации, които използвах при анализа си са професионален статус на родителите, образователен статус на родителите и икономически статус, видян през потреблението и домашните притежания.

Работата си организирах на няколко етапа. Започнах с преглед на теоретични постановки по проблема и емпирични резултати от прилагането им. Целта на това усилие бе да използвам, така да се каже, „утъпкания път“ от други изследователи и да избира онова, което може да ми е полезно, за да мога да рамкирам собственото си изследване, да заложа основните хипотези, обективации и понятия. Следващият етап бе анализ на методологията, стояща в основата на създаването на PISA. Този анализ беше необходим, тъй като дава възможност за открояване на потенциалите и ограниченията на използваното международно изследване, на метода на работа и причините за избиране на един, а не друг подход. След критическия прочит на

методологията на PISA пристъпих към същинския вторичен анализ на емпирични данни, за да проверя хипотезите си и да достигна до изследователските заключения в края на текста.

В резултат от анализа първата ми генерална хипотеза, че родителите с по-ниска социално-икономическа позиция инвестират по-малко време и усилия в образованието на децата си се потвърждава изцяло от данните и за двете държави. Втората гласи, че може да съществува частично възпроизводство на социални неравенства и някои ученици да ги преодоляват, а други – не. Това е отчасти вярно и за двете държави, но в България превес взимат онези, които не успяват да ги преодолеят, а в Холандия – които успяват. Според следващото генерално допускане, ако всички ученици са с еднакво ниски резултати, неравенствата не се неутрализират, а по-високите входящи позиции не оказват влияние. Отхвърлям тази хипотеза, тъй като нито в България, нито в Холандия има толкова голяма група от ученици със сходни резултати.

Последната хипотеза беше, че има случаи на висок семеен социо-икономически статус и ниски ученически постижения и те се дължат на „бунтовете на възрастта”. Това се оказва частично вярно само през 2009 г. в България.

В заключение, бъдещи изследвания в тази посока могат да открият по-широк спектър от предпоставки на проблема, спрямо които да бъдат формулирани политики, съдържащи възможности за преодоляване на ефектите на тези условия върху образователните неравенства. Считам обаче, че това трябва да стане чрез предложените от мен методи за многокомпонентен анализ на данните, а не чрез генерализиран анализ на съвкупни индекси.